

PROTOCOL D'ACTUACIÓ DEL PROGRAMA DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA A LA JURISDICCIO ORDINÀRIA

Generalitat de Catalunya

Departament de Justícia

Direcció General d'Execució Penal

a la Comunitat i de Justícia Juvenil

Agraïment:

Aquest document no haguera estat possible sense la participació i col·laboració dels següents jutges i magistrats en l'any 2008 quan es va redactar el primer protocol de derivació als òrgans judicials:

Il·lma. Sra. Rosa Ma Freire Perez

Il·lma. Sra. Eva Maria Mimbrega Torres

Il·lma. Sra. Yolanda Sanchez Gucema

Il·lm. Sr. Jose Antonio Rodriguez

Il·lm. Sr. Jose Luis Gomez

Il·lm. Sr. Joaquín Elías Gadea Francés

Il·lm. Sr. Antonio Gambón Vilalta

Que des de sempre han recolzat el programa i han fet possible que d'una experiència pilot s'hagi passat a la consolidació d'un programa amb entitat pròpia dins del marc de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil

A l'any 2017, en el marc del nou Codi penal i la Llei de l'Estatut de la Víctima del Delicte, és convenient fer una actualització d'aquest protocol.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. MARC NORMATIU	5
3. LA MEDIACIÓ PENAL: CONCEPTE, PRINCIPIS I FINALITAT	7
4. ALTRES PRÀCTIQUES RESTAURATIVES	8
5. QUAN INICIAR UN PROCÉS RESTAURATIU	9
6. ETAPES DEL PROCÉS DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA	12
ANNEX 1. Exemple d'ofici (en paper d'ofici)	20
ANNEX 2. Renúncia expressa de l'ofès del delictes	21
EQUIP DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA.....	22

PROTOCOL D'ACTUACIÓ DEL PROGRAMA DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA.

D'acord amb l'article 100 de la LECrim.: "De tot delictes o falta neix una acció penal per al càstig del culpable, i pot néixer també una acció civil per a la restitució de la cosa la reparació del dany i la indemnització de perjudicis causats pel fet punible".

1. INTRODUCCIÓ

La **justícia restaurativa** constitueix un paradigma criminològic que, més enllà del concepte tradicional del model jurídic, entén que el fet delictiu lesiona les persones i les seves relacions i, en conseqüència, requereix d'una intervenció que reconegui les necessitats de les parts que formen part del conflicte i les atengui.

Així doncs, la justícia restaurativa pretén donar resposta a les conseqüències més personals que es deriven dels fets delictius, entenent que aquests no només constitueixen infraccions normatives, sinó que també generen perjudicis personals y comunitaris de caràcter més subjectiu.

En definitiva, la **justícia restaurativa** emfatitza en la participació de les parts implicades en la reparació del dany causat, d'una banda, i cerca transformar el context de conflicte vers una sortida positiva, acordada a través del diàleg i la comunicació entre els afectats, de l'altra.

Aquest Protocol neix de la necessitat d'establir canals de coordinació amb els òrgans judicials competents i s'emmarca en allò que estableix el Nou Programa Marc de Justícia Restaurativa.

El **procés restauratiu** té, fonamentalment, els següents avantatges:

- Ofereix un abordatge integral de la situació de conflicte en tant que:
 - a. Les parts tenen l'oportunitat de trobar-se per a dialogar en un espai segur i protegit, lliures de les etiquetes que tradicionalment assigna el sistema penal.
 - b. La justícia restaurativa permet la construcció d'acords que possibiliten una sortida positiva al conflicte penal.
 - c. Aquest espai genera empatia i coneixement de l'altre, fet aquest que beneficia totes les parts implicades.
- Potencia en els participants una actitud activa, col·laboradora i responsable en el procés.
- Apodera a la víctima, fent-la sentir protagonista tant del propi procediment penal com de la resolució del conflicte, ja que en tot moment es tenen en compte les seves vivències i necessitats i és reconeguda.

- Dona una resposta reparadora i reintegradora, ja que possibilita, d'una banda, esmenar el dany causat a la víctima i, de l'altra, contribuir a la millora del benestar personal de les parts respecte la situació que els va fer entrar en contacte amb el sistema penal.
- Atorga una major proximitat i eficàcia a l'Administració de justícia, que ara és capaç d'aportar respostes més idònies i individualitzades a les necessitats i demandes dels ciutadans i de la comunitat.
- Afavoreix l'economia processal.
- Afavoreix en un millor pronòstic de reinserció des del punt de vista de la prevenció especial positiva.

2. MARC NORMATIU

Marc jurídic europeu

L'ordenament jurídic europeu recull en la seva normativa la justícia restaurativa com a eina per a l'evitació de la victimització secundària de les víctimes del delicte.

En aquest sentit, és especialment rellevant la seva inclusió a la **Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu** i del Consell de 25 d'Octubre de 2012, per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el recolzament i la protecció de les víctimes de delicte, que substitueix la Decisió marc del Consell d'Europa, de 15 de març de 2001, relativa a l'estatut de la víctima en el procés penal (art. 12 de la Directiva).

Altra normativa rellevant a nivell europeu està continguda en diverses recomanacions del Consell d'Europa, especialment són destacables les següents:

- Recomanació (83) 7 sobre participació del públic en la política criminal;
- Recomanació (85) 11 sobre posició de la víctima en el marc del Dret Penal i del procediment penal;
- Recomanació (87) 21 sobre assistència a víctimes i prevenció de la victimització;
- Recomanació (99) 19 sobre mediació en matèria penal;
- Recomanació (2006) 8 sobre assistència a las víctimes de delictes.

Marc jurídic estatal

El mandat de transposició inclòs en la Directiva a què es fa esment en l'apartat anterior, va quedar incorporat al nostre ordenament estatal amb l'entrada en vigor de la **Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la Victima del Delicte** que en el seu article 3 ja incorpora *"que tota víctima té dret a la protecció, informació, recolzament, assistència i atenció, així com dret a la participació activa en el procés penal i a rebre un tracte respectuós, professional, individualitzat i no discriminatori des del seu primer contacte amb els funcionaris, durant l'actuació dels serveis d'assistència a les víctimes i de justícia restaurativa al llarg de tot el procés penal"*.

Així mateix, els articles 5 i 15 de la Llei 4/2015 configuren la justícia restaurativa com un procediment que està a disposició de les víctimes que de manera voluntària vulguin participar per tal d'obtenir una adequada reparació moral i material dels perjudicis derivats del delictes. Cal tenir en compte que aquest mateix precepte estableix els requisits mínims que infractor i víctima han de complir i les característiques de confidencialitat que es deriven de la seva participació. Així mateix, el consentiment prestat per les parts pot ser revocat en qualsevol moment del procés. Les exigències que estableix la normativa vigent per tal de poder participar en processos de justícia restaurativa són:

- a) l'infractor ha d'haver reconegut els fets essencials dels quals es deriva la seva responsabilitat;
- b) la víctima ha d'haver donat el seu consentiment informat;
- c) l'infractor també ha de donar el seu consentiment;
- d) el procés de mediació no pot comportar cap risc per la seguretat de la víctima ni existir cap perill de tipus material ni moral.
- e) per últim, no pot estar prohibit per llei.

En relació a aquest darrer aspecte, cal tenir en compte el contingut de l'article 87 ter apartat 5è de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del Poder Judicial introduït en mèrits de la Llei orgànica 1/20014, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere (art. 44). Segons aquesta normativa, la mediació està vetada en els processos la competència dels quals correspon al Jutjat de Violència sobre la Dona.

La Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del **Codi** penal inclou en el seu articulat diversos preceptes que permeten considerar la mediació com a instrument útil per a facilitar una efectiva reparació al perjudicat, afavorir la rehabilitació de l'infractor i, en fase d'execució, possibilitar l'obtenció d'altres mesures jurídiques com la suspensió de la condemna o l'indult de la pena.

La Llei orgànica 1/2015, de 30 de març, per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal incorpora per primera vegada la figura de la mediació com a eina jurídica vàlida que l'autoritat judicial pot utilitzar com a condicionant necessari per a la suspensió de l'execució de la pena (art. 84.1 del CP).

Altres preceptes destacables que recolzen els criteris d'utilitat processal de la justícia restaurativa són els següents:

- L'art. 21.5 CP que aprecia l'atenuant genèrica de reparació del dany ocasionat a la víctima abans del judici oral;
- L'art. 21.7 CP que aprecia l'atenuant analògica per confessió;
- Les atenuants específiques previstes per a les persones jurídiques (art. 31 CP);
- L'art 130.1 5è apartat que reconeix l'extinció de la responsabilitat criminal per perdó de l'ofès en procediments que es segueixen per delictes lleus o altres previstos legalment. En aquesta mateixa línia, cal tenir en compte allò establert per la Llei d'Enjudiciament criminal en relació amb el principi d'oportunitat reglada pel Ministeri Fiscal en delictes lleus (articles 963 i 964 LECrim);

- L'art. 84.1 1r apartat preveu que el jutge o tribunal pugui condicionar la suspensió de la pena al compliment dels acords presos en el procés de mediació.

3. LA MEDIACIÓ PENAL: CONCEPTE, PRINCIPIS I FINALITAT

3.1. Concepte

La mediació és un procés de diàleg i comunicació voluntari entre víctima i persona infractora conduït per la figura d'un mediador imparcial amb l'objectiu d'arribar a uns acords reparadors satisfactoris i lliurement acceptats per les parts.

Aquesta és una de les eines metodològiques de justícia restaurativa més conegudes.

3.2. Principis¹

La mediació es regeix per uns principis que revelen la seva naturalesa i la protegeixen de certs riscos i excessos:

- **Voluntarietat de les parts:** El procés de mediació exigeix la participació voluntària i informada de la víctima i de la persona infractora. En qualsevol moment, les parts poden desistir del procés de mediació.
- **Gratuitat:** El programa és un servei de caràcter públic, gestionat per l'Administració i gratuït per a tots els ciutadans. Les despeses derivades de la mediació penal són assumides pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.
- **Confidencialitat:** Tant les sessions de mediació com la documentació utilitzada són absolutament confidencials. Amb l'acceptació de la mediació les parts s'obliguen a respectar aquest principi.
- **Flexibilitat:** Aquest principi és fonamental per tal de poder adaptar-se a les circumstàncies concretes del cas i de les parts.
- **Bilateralitat:** Durant la mediació totes les parts tenen oportunitats per expressar les seves pretensions, sense més limitació que la establerta pel mediador.

3.3. Finalitats

En termes generals, la mediació penal aspira a reparar adequadament el dany causat i a resoldre la situació de conflicte, tot tenint en compte:

- la pròpia naturalesa del delictes,
- la voluntat i la necessitat de les parts.

¹ Aquests principis són els del programa de Justícia Restaurativa del Departament de Justícia

La mediació penal persegueix els següents objectius:

- Afavorir que la **víctima** participi activament i de forma voluntària en la resolució del conflicte que li afecta. Alhora, possibilita la reparació del dany tant moral com material i la seva recuperació.
- Facilitar que l'**investigat/encausat/penat** es conscienciï i responsabilitzi de les seves pròpies accions i conseqüències, així com possibilitar que aquest obtingui beneficis en el procediment.
- Proporcionar una nova forma de resposta penal mitjançant la promoció d'actituds de responsabilitat i de reparació.
- Donar a conèixer a la **comunitat** altres formes de reacció de la justícia, més propera als ciutadans i que afavoreixen la disminució de la conflictivitat social.

4. ALTRES PRÀCTIQUES RESTAURATIVES

Treballar dins del paradigma de la Justícia restaurativa permet també treballar amb altres metodologies dirigides a la resolució del conflicte i que es poden adequar millor quan, per exemple, existeixen diverses víctimes afectades.

Algunes de les tècniques restauratives que també utilitza el servei de Justícia restaurativa, són les següents:

- **Entrevistes restauratives:** L'objectiu d'aquesta tècnica és parlar dels conflictes d'una manera positiva, valorant molt més el que tenim que el que hem perdut, el que som i no el que haguéssim pogut ser. És un enfocament on es parla de la responsabilitat, de com es poden arreglar les coses, de com es poden satisfer les necessitats detectades i de com reparar-les des d'un posicionament afectiu i reparador.
- **Comediació:** És el treball conjunt de dos mediadors situats en posicions diferents, fet que permet un repartiment de responsabilitats i de rols. És un treball en equip que cerca l'establiment de plans d'acció que ajudin a millorar el benestar i les relacions de tots mitjançant el diàleg.
- **Cercles restauratius i de diàleg:** És una tècnica de justícia restaurativa que permet la participació en el procés tant d'ofensors, de víctimes, de familiars, de veïns, i a vegades de membres de la comunitat per tal d'abordar les causes socials que han generat el conflicte de d'una perspectiva més amplia. Moltes vegades les mediacions entre dos parts són insuficients per abordar el conflicte en el seu conjunt. Aleshores cal utilitzar aquesta metodologia per tal de treballar la reparació entre tots els implicats.

Els **cercles de pau** són considerats una de les pràctiques més restauratives a nivell comunitari, ja que fan possible que membres de la comunitat que són de l'entorn afectiu de les parts s'impliquin en la presa de decisions sobre com afrontar la situació de conflicte o dany.

El cercle parteix de la premissa que tothom té un interès en la resolució del conflicte que es tractarà i, per tant, tots els membres de la comunitat són convidats a participar (McCold, 2006).

- **Conferencing:** és una pràctica restaurativa que afavoreix la participació de persones de suport tant de la víctima com de l'infractor, i les involucra en el procés restauratiu i en la presa de decisions, cercant la millor resposta al comportament delictiu. Aquesta pràctica restaurativa, treballa a més a més els conceptes de: comunitat de suport (les persones de suport a les parts afectades en la pràctica restaurativa) i comunitat local (les persones que viuen i interactuen, en interacció en un lloc comú). Aquesta pràctica: és conduïda per un facilitador; es desenvolupa normalment amb un guió establert amb preguntes obertes, que es realitzen a tots els participants amb un ordre determinat, encara que es pot realitzar sense guió. Pot ser utilitzada com un complement de la mediació Víctima-Ofensor. Altra diferencia distintiva entre mediació i conferencing, és que el conferencing necessàriament requereix, un cop preses les decisions i elaborat el document de compromisos/acords entre totes els participants, que es defineixi un pla d'acció, el seu seguiment i una trobada final de conclusió i valoració tan de la reparació duta a terme com del procés reparador realitzat.

5. QUAN INICIAR UN PROCÉS RESTAURATIU

La iniciació d'un procés de justícia restaurativa es pot realitzar en diferents moments processals:

- **Abans del judici oral**
- **En fase d'enjudiciament**
- **En fase d'execució de sentència**

És important recordar que no existeix cap limitació respecte del tipus de delictes (a excepció de l'exclusió dels fets que s'instrueixen als Jutjats especialitzats en violència sobre la dona).

En aquest sentit, la nostra experiència ens ha demostrat que l'èxit del programa de Justícia restaurativa depèn essencialment del tipus de conflicte subjacent i la relació entre les persones afectades, quedant la gravetat del delictes o el grau de dany sofert en un pla secundari.

Així doncs, el procés de mediació hauria de ser considerat aplicable en qualsevol tipologia delictiva:

- **Delictes patrimonials** (furts, robatoris amb força, robatoris amb intimidació, estafes, apropiació indeguda, robatori i furt d'ús de vehicle a motor, entre d'altres)
- **Delictes contra la llibertat** (amenaces i coaccions, entre d'altres)
- **Delictes contra la vida i la integritat física** (lesions i homicidis, entre d'altres)

- **Delictes contra la llibertat sexual** (agressions i abusos sexuals, entre d'altres)
- **Delictes contra la intimitat i la inviolabilitat del domicili**
- **Delictes contra l'honor** (per exemple, calúmnies i injúries)
- **Delictes contra les relacions familiars** (delictes contra els deures i drets familiars, delicte d'abandonament de família, entre d'altres)

Depenent de cada moment processal, l'encaix del programa de Justícia Restaurativa té diferents consideracions. Per tal de valorar adequadament aquesta circumstància, s'ha tingut en compte el contingut de la *Guía para la práctica de la mediación intrajudicial* elaborada pel Consejo General del Poder Judicial i publicat el novembre de 2016. Els aspectes rellevants que caracteritzen cada una de les fases del procediment es detallen a continuació:

- **Durant la fase d'instrucció**

En aquesta fase, hem de recordar el principi constitucional de presumpció d'innocència que impera fins a la celebració del judici i la resolució judicial final. Dit això, per tal de poder iniciar o continuar un procés de justícia restaurativa cal tenir en compte els següents requisits:

- que la persona investigada sigui conscient dels fets i de les seves conseqüències;
- que la persona investigada sigui informada clarament dels efectes jurídics beneficiosos que el jutge o tribunal podria aplicar;
- que la seva participació sigui voluntària.

Durant la fase d'instrucció i quan el jutge o lletrat de l'administració ho cregui convenient i/o un cop rebuda declaració de la víctima i de l'investigat, i en el cas que hagi reconeixement dels fets, el Jutge d'Instrucció podrà derivar el cas al programa de justícia restaurativa abans de dictar interlocutòria de finalització de Diligències Prèvies i transformació en Procediment Abreujat. Tot això sense perjudici de la pràctica de les diligències d'investigació que corresponguin (art. 780 LECrim) o de transformació en delicte lleu (art 779 LECrim) .

Una vegada finalitzat el procés de justícia restaurativa es redactarà una *Nota de tancament* que es dirigirà al Jutjat corresponent amb les actuacions fetes i els acords presos, si s'escau.

En cas que es *formuli escrit d'acusació*, la defensa pot considerar els acords presos en espai de justícia restaurativa i mostrar la seva conformitat amb l'escrit de qualificació del Ministeri Fiscal o redactar un nou escrit de qualificació que reculli aquesta circumstància. A la pràctica, pot suposar la condemna en conformitat amb l'aplicació de l'atenuant de reparació de dany o l'apreciació dels atenuants recollits en el Codi penal que corresponguin.

En el cas de que es dicti *interlocutòria de transformació en delicte lleu*:

- El Jutjat d'Instrucció, amb la finalitat de facilitar el procés restauratiu i dins dels terminis legalment establerts, fixarà l'assenyalament atenent a les necessitats temporals del procés.

- En cas que les parts arribin a uns acords restauratius durant la tramitació d'aquest procés, es comunicarà al Jutjat competent per tal que aquest valori l'oportunitat de sol·licitar el sobreseïment del procediment i l'arxiu de les diligències.

• **Durant la fase d'enjudiciament**

Amb independència de la forma en què es va incoar la causa penal, les parts implicades en el procés penal tenen dret a sol·licitar un procés de justícia restaurativa de forma directa o a través dels seus advocats.

Si el procés finalitza amb una acta d'acords reparadors, l'equip de Justícia restaurativa corresponent ho comunicarà al Jutjat Penal competent. Aquest òrgan judicial podrà considerar els acords presos i d'aquesta manera ajustar la resolució del procediment a aquesta nova circumstància, ja sigui iniciant els tràmits de conformitat en el judici oral o acordant mesures de suspensió de la pena de presó, entre d'altres.

La reparació podrà realitzar-se en la forma en què les parts hagin acordat. Així mateix, en el cas que s'acordi la suspensió de l'execució de la pena, el jutge o tribunal podrà incloure aquest compromís com a contingut de la responsabilitat derivada del delicte – art 100 CP- o com a regla de conducta del art. 83 CP en cas de que s'adopti la suspensió de l'execució de la pena.

En el cas que el procés finalitzi sense acords, l'equip de justícia restaurativa envia nota a l'òrgan judicial competent informant de la no viabilitat del procés de justícia restaurativa..

Un tercer escenari possible en aquesta fase, és aquell en què les parts no han assolit acords, però han pogut parlar, comunicar-se i començar el camí de transformació del conflicte. En aquests casos, es pot valorar la voluntat de reparació de les parts i es pot valorar positivament el fet que les prepara per a la resolució del conflicte.

• **Durant la fase d'execució**

El Jutjat d'Executòries o el Jutjat Penal competent, pot valorar la derivació a Justícia restaurativa aquells expedients judicials en els que la data de la sentència no sigui superior a **tres anys**.

La sol·licitud de participació en un procés de justícia restaurativa pot també ser realitzada per les persones que compleixen pena privativa de llibertat en un centre penitenciari de Catalunya, En aquest cas l'equip de Justícia Restaurativa enviarà nota informativa a l'òrgan judicial corresponent sol·licitant informació de la causa i demanant el seu vistiplau.

També podran ser derivats aquells casos en els que s'hagi de realitzar l'execució per l'impagament de la responsabilitat civil. En aquest cas el jutge o tribunal realitzarà el requeriment de pagament i en el mateix dia el mediador realitzarà la primera entrevista informativa amb la part requerida. Les agendes de l'oficina judicial i de l'Equip de Justícia Restaurativa es coordinaran per poder-ho fer el mateix dia.

L'acord de reparació que s'obtingui, si és el cas, serà traslladat amb una nota de tancament al Jutjat corresponent perquè decideixi si procedeix la concessió o no la suspensió de l'execució de la pena (art. 82.1 CP). El compliment de l'acord adoptat en el procés restauratiu podrà ser

una de les prestacions a la que el jutge o tribunal condicioni la suspensió de l'execució de la pena de presó (art.84.1 1º CP).

Si no hi ha acords de les parts, o la víctima no ha volgut participar en el procés restauratiu s'enviarà nota de tancament de no viabilitat al Jutjat corresponent i donarem per finalitzada la nostra actuació.

6. ETAPES DEL PROCÉS DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA

A continuació, es detallen les diferents fases del procés de mediació.

Fase 1: Sol·licitud del programa de Justícia restaurativa

L'òrgan judicial és qui selecciona els casos que es deriven al Programa de Justícia Restaurativa i qui emetrà una resolució en què invitarà a les parts i als seus advocats (en el cas que n'hi hagi) a una sessió informativa.

Depenent del moment processal, aquesta competència correspondrà al/la Jutge/essa o al/la Lletrat/da de l'administració.

Paral·lelament, el mateix òrgan judicial **oficiarà** a l'Equip de Justícia restaurativa per tal que valori la viabilitat i iniciï, en el cas que es compleixin els requisits necessaris, el programa (segons el model de l'annex 1).

Aquest ofici ha d'incloure, a més de les dades que identifiquen les parts implicades per facilitar-ne el primer contacte, la data del judici (si ja estigués assenyalada), així com còpia de les actuacions més rellevants que constin a l'expedient de la causa:

1. Denúncia o atestat policial;
2. Declaracions de les parts;
3. Escrit de qualificació, acusació i/o defensa, si l'òrgan judicial ho considera adient;
4. Sentència, en cas d'haver-se dictat.

A més de l'enviament de l'Ofici i la còpia de la denúncia al servei de justícia restaurativa, aquesta sol·licitud es podria oficialitzar mitjançant providència del Jutjat penal o del Jutjat d'Instrucció acordant sotmetre l'assumpte a un procés restauratiu i/o mitjançant interlocutòria de derivació sense assenyalament de judici (jutjat penal i/o audiència).

La durada aproximada del programa de mediació és de 45 dies hàbils, a comptar des del dia hàbil següent a la recepció de la sol·licitud o ofici.

En el cas de ser necessari més temps perquè les parts resolguin el conflicte, es sol·licitarà a l'òrgan judicial respecte una ampliació d'aquest termini, que mai serà superior a 2 mesos, a valorar pel propi mediador.

Fase 2: Recepció de l'ofici

Un cop es registra l'entrada de l'ofici emès per part de l'òrgan judicial, i es dona d'alta a la base de dades oficial del Departament de Justícia, el programa s'assigna a un mediador per part de la Coordinació de l'Equip.

Un cop assignat, el mediador realitza les següents actuacions:

- Lectura de l'expedient judicial;
- Coordinació amb els serveis o professionals que hagin intervingut o estiguin intervenint en el conflicte (advocats, psicòlegs, equips d'assessorament tècnic penal o civil o de menors, serveis socials, oficina d'atenció a la víctima del delicte, delegats d'execució de Mesures Penals Alternatives, Equips de Tractament de Centres Penitenciaris), si escau.

A partir de la lectura prèvia dels fets i la recollida de dades de l'expedient judicial, es fa una primera valoració respecte de:

- Els fets i les circumstàncies en què es van produir per tal de facilitar i emmarcar les actuacions a fer;
- Els perfils de l'investigat/encausat/penat i de la/les víctima/es, especialment quan aquestes últimes són menors d'edat o presenten una especial vulnerabilitat.

Un cop s'ha enquadrat l'àmbit i es tenen definides les diferents parts implicades en el conflicte i, descartat que no existeix cap impediment legal, el mediador penal es posa en contacte amb les parts. En aquest sentit, val la pena destacar que des de l'entrada en vigor de la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la Víctima del delicte, es valora de manera prioritària el contacte amb la víctima.

Fase 3: Contacte amb les parts. Inici del programa

El mediador realitza la primera citació a les parts via carta i/o trucada telefònica.

La iniciació del programa està condicionada al compliment de criteris tècnics de viabilitat que realitza l'equip de justícia restaurativa. Així mateix, cal tenir en compte que el primer contacte pot ser tant amb la víctima com amb la persona ofensora, sense que hi hagi preferència d'una sobre l'altra. La manca de voluntat de qualsevol de les parts suposa la no iniciació del procés i, per tant, la seva manca de viabilitat.

La **primera entrevista individual** que es realitza **amb la víctima** té els següents objectius:

- Informar del contingut del programa;
- Explorar el conflicte;
- Valorar la viabilitat del procés. Si es creu convenient, s'instarà a la part perquè contacti amb el seu advocat.

Els **criteris de viabilitat** a valorar per part del mediador respecte a la persona perjudicada i/o víctima són:

- Voluntarietat de participar en el procés de mediació.
- Conservació de la capacitat cognitiva i volitiva que permeti entendre i conèixer el procés i les seves implicacions.
- Motivació per trobar una sortida positiva al conflicte subjacent.
- Interès en ser reparada.

Tal i com ja ha estat esmentat anteriorment, en el cas que no es donin els criteris per continuar amb el procés, l'equip de justícia restaurativa emetrà una nota informativa a l'òrgan judicial informant sobre la seva manca de viabilitat .

La **primera entrevista individual amb la part ofensiva** es realitza amb un triple objectiu:

- informar-la del programa;
- realitzar una primera exploració del conflicte;
- valorar si es donen els criteris de viabilitat per l'execució del programa. Si es dóna el cas, s'instarà perquè contacti amb el seu lletrat.

Els **criteris de viabilitat** a valorar per part del mediador són:

- Voluntarietat per participar en el procés restauratiu.
- Conservació de la capacitat cognitiva i volitiva que permeti entendre i conèixer el procés i les seves implicacions.
- Motivació per trobar una sortida positiva al conflicte subjacent.
- Responsabilitat respecte al conflicte ja sigui admetent de mutu propi algun tipus de responsabilització en el mateix o bé mostrant explícitament la seva voluntat per reparar el dany causat a la víctima.

Un cop analitzats els criteris sobre la viabilitat del procés, l'equip de justícia restaurativa adreçarà una nota informativa a l'òrgan judicial competent informant-ne.

Cal tenir en compte que la no viabilitat del procés implica la finalització de la intervenció per part de l'Equip de Justícia Restaurativa, sense perjudici que, si canviessin els motius que determinen la inviabilitat del programa, es pogués tornar a iniciar, a petició de l'òrgan judicial i/o a sol·licitud de part.

En el cas que es donin els criteris per continuar amb el procés, es realitza la primera citació (via carta, i si és pertinent una trucada telefònica posterior) amb la víctima. Si la víctima es menor d'edat, es citarà també als pares o tutors legals.

En relació a les característiques del procés de justícia restaurativa cal tenir en compte el contingut de l'article 15 de la Llei 4/2015. En aquest sentit, cal tenir en compte que els debats

que es desenvolupen en el marc de procés són confidencials i no poden ser difosos sense el consentiment de les parts. Per la seva banda, els mediadors i altres professionals que participin en el procés estan subjectes a secret professional.

Per últim, cal recordar que víctima i persona ofensora poden revocar el seu consentiment de participar en el procediment de mediació en qualsevol moment.

Fase 4: El procés de mediació. Un procés comunicatiu

Aquesta fase es pot dur a terme de forma directa o indirecta.

A) Sessió conjunta entre les parts.

La sessió conjunta entre les parts respecta la següent estructura:

- *Presentació del procés per part del mediador:* en aquest moment, el mediador exposa el següent:
 - explicació del procés,
 - definició del rol del mediador,
 - característiques del procés,
 - menció de les primeres sessions individuals entre el mediador i cadascuna de les parts
 - s'insta a les parts al compromís de cooperació i col·laboració per resoldre el conflicte de forma positiva.
- *Torn de paraula controlat:* escolta activa per part de cadascun dels participants, relat de pensaments, necessitats, inquietuds i vivències de totes les persones que formen part del procés.
- *Reformulació i resum:* un cop finalitzat el torn de paraula, el mediador sintetitzarà els punts de vista exposats incidint en els aspectes comuns i positius que facilitaran la reparació, atès que són elements definitoris de les necessitats i interessos de cada part. Amb això es pretén que els participants es sentin escoltats, compresos i legítims.
- *Agenda:* els participants identifiquen aquells elements essencials que han de ser tractats per resoldre el conflicte.
- *Generació d'alternatives:* ambdues parts exposen el que estan disposades a fer en pro de la resolució del conflicte (opcions mútuament satisfactòries, canvis d'actitud, pautes de relació).
- *Fase de negociació:* ambdues parts treballen el conflicte que els afecta per poder arribar a la seva resolució. En aquesta fase és important que el mediador qüestionï les opcions i solucions per tal que puguin ser assumides correctament.

B) Procés de mediació indirecta:

És aquella en la qual no resulta possible fer la sessió conjunta de les parts. El procés de comunicació es produirà a través del mediador.

No es considerarà possible la sessió conjunta en els casos següents:

- Quan pugui resultar perjudicial per alguna de les parts i comportar un greuge més gran del que s'intenta evitar.
- Quan existeixi manca de voluntat manifestada expressament per alguna de les parts.
- Quan existeixin circumstàncies de força major motivades per l'espai o el temps disponible i quan constin vigents mesures o penes de prohibició d'apropament i/o de comunicació que impossibilitin la trobada.

C) Altres processos restauratius:

Són pràctiques definides metodològicament en el Programa marc de Justícia restaurativa del Departament de Justícia, que permeten incorporar en la gestió i resolució del conflicte altres persones de l'entorn de les parts implicades.

El fet de treballar dins del paradigma de la Justícia restaurativa permet també treballar amb aquestes metodologies adreçades a aconseguir solucions pel conflicte . Solucions que moltes vegades han d'anar més enllà d'una mediació ja que les parts a reparar son diverses, amb més d'una víctima i amb conflictes subjacent que per sí s'intueixen en una primera entrevista .

Ens referim, particularment a:

- Conferencing: , en general, pot donar resposta a alguna de les limitacions del procés de mediació víctima-persona ofensora. Va més enllà d'un procés privat entre víctima i ofensor, ja que s'obre a la participació d'altres actors rellevants. Això implica donar veu a més persones i introduir el concepte de facilitador, limitant el poder atorgat al mediador, a l'hora que s'inclou en el procés a la comunitat local i a la comunitat de suport de les parts afectades. Es potencia el diàleg amb la comunitat i la responsabilització.
- Cercles : són una pràctica bàsica per dialogar de forma restaurativa i en grup.
- Entrevistes restauratives: És una habilitat comunicativa adreçada a parlar dels conflictes. Intenta canviar el focus de la intervenció en relació als fets ocorreguts.

Fase 5: Finalització del procés

En aquesta fase les parts han arribat a un consens sobre la totalitat o una part dels aspectes que es volien tractar i/o resoldre.

Aquest consens es pot materialitzar de diferents formes:

- Amb un document que serà signat per les parts implicades en el conflicte, el/s mediador/s i/o altres persones que hagin participat en el procés.

- Amb un acord verbal entre les parts sense necessitat d'un document que ho acrediti o presentant el document de **Renúncia expressa de l'ofès**² quan la víctima vol renunciar a continuar amb el procediment judicial.
- Els acords acceptats per les parts podran referir-se a diferents àmbits:
- Econòmic (restitució amb diners, per exemple)
- Material (restitució amb l'objecte, per exemple)
- Activitat (fer una feina o tasca manual, tangible i concreta)
- Moral (demanar disculpes, perdó, entre d'altres)
- Relacional (acords sobre comportament relacional)

El document ha de tenir una redacció clara i concreta amb la finalitat d'evitar malentesos i nous conflictes. Els advocats de les parts validaran el document abans de la signatura dels seus clients, en el cas que hagin participat en el procés.

El mediador/a adjuntarà a la nota de tancament el document d'acords i ho remetrà al jutjat corresponent. En el cas que l'acord hagi estat verbal, es recollirà també en aquesta nota que serà tramesa a l'òrgan judicial.

En el cas que la distància entre els interessos i expectatives de les parts impedeixi assolir el consens sobre cap dels temes claus a tractar, el mediador rescatarà la comunicació i honestedat de les parts i el seu esforç invertit en el procés i el donarà per finalitzat. En aquest cas, també s'adreçarà una nota de tancament del programa a l'òrgan judicial.

L'òrgan judicial, un cop ha rebut la nota de tancament del programa de Justícia Restaurativa pot valorar aquesta nova circumstància i considerar la seva influència en el procediment penal. En aquest sentit, poden ser d'aplicabilitat el sobreseïment de la causa, la conformitat (art. 784 i següents de la LECrim) o l'apreciació de circumstàncies atenuants establertes al Codi penal.

Fase 6: Fase de compareixença, de conformitat i judici

Instrucció

a. Davant el jutjat o tribunal sentenciador:

Si no existeix acord o conformitat entre les parts, s'obrirà judici oral i s'enviarà el procediment al Jutjat Penal per al seu enjudiciament.

En cas d'acord i conformitat es donarà trasllat dels escrits de qualificació de conformitat al Jutjat Penal conforme l'art. 787 LECr. A aquests efectes, el tribunal podrà sol·licitar la ratificació dels acords assolits en el procés restauratiu mitjançant una compareixença en el mateix acte de judici. El Jutge vetllarà per la correcta valoració jurídica del Ministeri Fiscal i defensa, dels

² Renúncia de l'ofès. Annex 2

acords, dictant sentència de conformitat quan procedeixi i en la que haurà de recollir-se per una banda la participació de les parts en un procés restauratiu i, per altre, els acords.

El tribunal remetrà còpia de la Sentència a l'Equip de Justícia Restaurativa

b. En el judici immediat delictes lleus o simplement delictes lleus,

Tot el que s'ha dit anteriorment serà vàlid per aquest supòsit, sense obviar la possibilitat d'una no compareixença voluntària o la celebració amb ratificació de les parts, dels acords assolits mitjançant el procés restauratiu.

En aquest cas, el tribunal també remetrà còpia de la resolució judicial a l'Equip de Justícia Restaurativa.

Enjudiciament

- a) Si no hi ha acord s'obrirà judici oral.
- b) Si hi ha acord, el Jutge o Tribunal citarà a les parts a l'acte de judici, que s'iniciarà amb el tràmit de conformitat, en el que es podrà modificar l'escrit de qualificació, fent seus els acords assolits en el procés restauratiu, sempre dins els termes que estableix la llei (art. 787 Le Crim).

La defensa i el Ministeri Fiscal definiran i/o debatran les conseqüències jurídiques (determinació exacta de la pena i possibles mesures suspensives o substitutives de la pena). Ambdues parts entraran a la Sala i podran exposar davant del Tribunal els fets, acords i altres qüestions que desitgin expressar.

En el supòsit que qualsevol de les parts manifesti, en aquesta compareixença, la seva oposició a l'acord assolit, es procedirà a la celebració del judici mitjançant la pràctica de la prova.

El jutge o tribunal, en el seu cas, vetllarà per la idoneïtat de la valoració jurídica que tant el Ministeri Fiscal com l'advocat defensor atorguen als acords, dictant sentència de conformitat quan procedeixi.

Si dins del procés restauratiu, la víctima o l'investigat plantegeixin dubtes sobre l'abast penològic de l'acord o altres qüestions jurídiques, el mediador ho posarà en coneixement del Ministeri Fiscal, i oferirà la possibilitat de derivar-los.

Fase 7: Fase de reparació o execució dels acords

La reparació sempre serà pactada per les parts. El jutge o tribunal competent la podrà incloure com a contingut de la responsabilitat civil derivada del delictes, si s'escau, en els termes que estableix l'art. 110 del Codi penal.

L'objecte de la reparació en el marc de la justícia restaurativa es caracteritza per la seva diversitat, ja que és aquella acció i/o actitud que la part necessita per sentir-se reparada. En

aquest sentit, podria incloure la petició de perdó, el reconeixement dels fets, el simple diàleg entre les parts, entre d'altres.

En cas d'haver-se acordat la reparació del dany a través del pagament d'una indemnització, el perjudicat/víctima facilitarà un número de compte on el investigat/encausat pugui fer el/s respectiu/s ingrés/sos. Aquest acord quedarà recollit a l'informe de mediació del procés restauratiu que es remet al jutjat o tribunal. En aquest cas, l'Equip informará puntualment a l'òrgan judicial del seguiment de l'acord als efectes oportuns.

Fase 8: Tancament i fase de seguiment

- a) *En els procediments abreujats:* la nota de tancament també s'haurà de traslladar al Ministeri Fiscal, defensa i acusació particular abans que hagin presentat el seu escrit de conclusions provisionals, per tal que es puguin apreciar les circumstàncies modificatives de la responsabilitat penal que corresponguin.
- b) *En els delictes lleus,* la nota de tancament haurà de ser prèvia a la celebració de l'acte de judici, pels mateixos motius exposats en l'apartat a).
- c) En cas que el jutjat o tribunal o els lletrats de l'acusació i de la defensa determinin o sol·licitin que es faci el seguiment dels acords, l'Equip de Justícia Restaurativa informará al Jutjat del Penal competent.

El Jutjat o Tribunal sentenciador remetrà la sentència a l'Equip de Justícia Restaurativa, per poder avaluar l'impacte del procés restauratiu en la resolució judicial.

ANNEX 1. EXEMPLE D'OFICI (EN PAPER D'OFICI)

Jutjat _____ núm. _____ de _____

Adreça

Telèfon i Fax

Procediment:

Fets:

Parts:

En compliment de la resolució dictada en el procediment de referència al marge, els dirigeixo el present ofici amb l'objecte de sol·licitar que valorin la possibilitat d'iniciar un procés restauratiu entre la part denunciada Sr. /Sra. i la part perjudicada en el procediment i fets detallats. En el supòsit que es porti a terme el procés restauratiu, requerim que s'informin a aquest Jutjat.

Denunciat/da - Investigat:

Nom i cognoms: _____

DNI/NIE/Passaport: _____

Adreça: _____

Població: _____ Codi Postal: _____ Telèfon _____

Denunciant – Perjudicat/a:

Nom i cognoms: _____

DNI/NIE/Passaport: _____

Adreça: _____

Població: _____ Codi Postal: _____ Telèfon _____

El/la jutge/essa

Localitat i data

ANNEX 2. Renúncia expressa de l'ofès del delict

Nom i Cognoms _____, amb DNI núm. _____, major d'edat, amb la signatura del present escrit, **vull renunciar en qualitat de denunci****ant, a continuar amb el procediment judicial** _____, del Jutjat _____, de _____.

A més, faig constar que tampoc vull iniciar ara, o en un futur, cap reclamació econòmica respecte als fets denunciats.

Signat,

Data

Generalitat de Catalunya

Departament de Justícia

Direcció General d'Execució Penal

a la Comunitat i de Justícia Juvenil

EQUIP DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA

Ciutat de la Justícia

Gran Via de les Corts Catalanes, 111, Edifici P, planta 5ena

08014 Barcelona

Tel. 935548699

Fax 935549062

mediaciopenal.bcn.dj@gencat.cat